

VU Research Portal

Epistemic Nostalgia

Bouma, J.M.J.

2017

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Bouma, J. M. J. (2017). *Epistemic Nostalgia: Associations of Former GDR Cadres in Post-Socialist Germany*. [PhD-Thesis - Research and graduation internal, Vrije Universiteit Amsterdam].

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Epistemic Nostalgia: Associations of Former GDR Cadres in Post-Socialist Germany

Na de Duitse hereniging in 1990 verenigde een groep van voormalige DDR-kaderleden zich in het *Ostdeutsches Kuratorium von Verbänden* (OKV). Dit netwerk van 26 juridische actiegroepen en sociale verenigingen met in totaal een aantal duizend leden houdt vast aan een positief beeld van de voormalige staat. Terwijl grotere organisaties binnen het OKV werden opgericht om pragmatische doelen te bereiken (bijvoorbeeld door het juridisch aanvechten van pensioenskortingen voor voormalige Stasi-officieren), zijn kleinere verenigingen gericht op het behoud van DDR erfgoed, onder andere door te protesteren tegen de sloop van gebouwen en monumenten die voor hun symbolische waarde hebben. Deze dissertatie combineert een analyse van de persoonlijke narratieven van 30 OKV-leden en sympathisanten met een gedetailleerde studie van de activiteiten van OKV-verenigingen. Zo probeert deze studie te verklaren waarom en hoe een positief beeld van de DDR als *een politiek project* wordt voortgezet binnen het OKV, en hoe dit positieve beeld van de DDR wordt gehandhaafd in de context van een samenleving die de DDR ziet als *Unrechtsstaat*. Het specifieke DDR-geheugen dat gecultiveerd wordt binnen het OKV stelt de leden in staat hun persoonlijke activiteiten in de vroegere staat positief te evalueren. Daarnaast biedt de positieve politieke interpretatie van de DDR OKV-leden een kader waardoor zij de ingrijpende, voornamelijk als negatief ervaren, veranderingen in hun leven sinds 1989 kunnen interpreteren als de uitkomst van kapitalistische agressie. Deze interpretatie neemt vervolgens de noodzaak weg om serieus onderzoek te doen naar de misstanden in de DDR - en hun eigen aandeel daarin.

De persoonlijke narratieven van individuele OKV-leden zijn gevormd door nostalgie, hier niet alleen gedefinieerd als een 'verlangen naar vervlogen verlaten', maar voornamelijk als een verlangen naar een verloren gevoel van politieke en maatschappelijke bekwaamheid welke voortkwam uit een beheersing van de DDR ideologie. Deze ideologische verbinding met de staat werd versterkt door de ervaring van persoonlijke opwaartse mobiliteit in de DDR. De sterke verbondenheid met de DDR en haar doelstellingen maakt dat kritiek op de voormalige staat door OKV leden wordt begrepen als een aanval op hun leven in deze staat. Bijgevolg verlangen OKV leden terug naar een tijd waarin de manier waarop zij de wereld begrepen niet werd betwist, omdat de staat toezag op het ideologische conformisme van haar burgers. In dit proefschrift stel ik dat deze nostalgie voortkomt uit wat Andreas Glaeser "political epistemics" noemt; de betekenisvolle praktijken van de voormalige staat waarmee OKV leden zich identificeerden. In navolging van dit concept definieer ik het politieke geheugen van het OKV als uitdrukking van "epistemische nostalgie": alleen middels het behoud van de betekenisvormende praktijken uit de DDR kunnen OKV leden de waardering van hun eigen levens intact houden. Deze behoefte aan een positieve evaluatie van de DDR leidt er zelfs toe dat OKV-leden negatieve herinneringen aan hun eigen leven in de DDR minder betekenis geven door deze "onpolitiek" te maken.

Na een discussie van het begrip epistemische nostalgie volgt een bespreking van biografieën van OKV-leden, grotendeels mensen uit de Hitler-Jeugd generatie die in het naoorlogse DDR-project ideologische verlossing en opwaartse sociale mobiliteit vonden. De geschiedenis en de functies van de verschillende OKV organisaties worden geanalyseerd in hoofdstuk 3, gevolgd door een case study van ISOR, een van de grootste organisaties binnen het OKV die strijdt tegen de verlaging van Stasi-pensioenen na 1990. Deze casus toont aan dat door het OKV gebruikte strategieën van protest en belangenbehartiging in herenigd Duitsland vaak hun oorsprong vinden in DDR praktijken maar tegelijkertijd bewust gebruik maken van een politieke ruimte voor protest die in de DDR zelf niet bestond (hoofdstuk 4). In het laatste hoofdstuk wordt vervolgens besproken hoe de epistemische nostalgie van het OKV alle pogingen om gezamenlijk op te treden met andere radicaal-linkse bewegingen in Duitsland hindert; dit geldt ook voor contacten met organisaties die gelijke doelen nastreven, en zelfs voor contacten met de SED-opvolgerpartij PDS/Linkspartij/Die Linke.

Het OKV moet daarom vooral gezien worden als een identiteitsorganisatie die haar leden stabiliteit en oriëntatie biedt door het gezamenlijke behoud van een gedeeld wereldbeeld. Hierin lijkt het OKV redelijk succesvol, maar dit wereldbeeld kan alleen in stand gehouden worden door zelfisolatie. OKV-leden cultiveren hun gezamenlijke DDR-wereldbeeld door het creëren van een collectief geheugen en het continueren van rituelen en gewoonten uit de DDR, maar ook door middel van sociaal en politiek activisme. Als een epistemische gemeenschap gebaseerd op gedeelde herinneringen en identiteit biedt het OKV haar leden een nieuw "thuisland" (*Heimat*) na het verlies van de DDR.